

ІСТОРІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ НАУКИ

УДК 378.124:636:614.9(092)

ПРОФЕСОР А. К. СКОРОХОДЬКО – ПЕДАГОГ І МЕТОДОЛОГ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ШКОЛИ

*Ю. Д. Липова, аспірантка**
Інститут розведення і генетики тварин НААН

Висвітлено основні напрями педагогічної діяльності професора А. К. Скороходька. Розкрито його внесок у становлення перших вітчизняних кафедр зоогієни, підготовку навчально-методичної літератури, організацію та проведення науково-дослідної роботи на базі профільних вищих навчальних закладів.

Зоогієна, тваринництво, вища аграрна освіта.

За сучасних умов розбудови національного тваринництва та вирішення проблеми продовольчої незалежності України першочергового значення набуває зростання рівня наукового забезпечення галузі. Серед комплексу біологічних наук, що сприяють кількісному та якісному поліпшенню племінних ресурсів країни, виняткове місце належить зоогієнічній науці, завдання якої полягає у забезпеченні охорони здоров'я та високої продуктивності сільськогосподарських тварин на основі розроблення та запровадження раціональних прийомів їх годівлі, вирощування й утримання.

Серед когорти вітчизняних учених, які заклали міцний фундамент для розвитку зоогієнічної науки, чільне місце посідає Антон Каленикович Скороходько (1883–1954). Він також відомий як талановитий педагог, методолог і реформатор вищої сільськогосподарської освіти, громадський та державний діяч.

Попередніми дослідниками проведено ряд розвідок з вивчення деяких аспектів наукової діяльності А. К. Скороходька, однак до цього часу його педагогічна діяльність комплексно вивчена ще не була, що не сприяло цілісному науково-історичному аналізу становлення його особистості [4, 4, 5].

Мета дослідження – вивчення педагогічної діяльності професора А. К. Скороходька на теренах колишніх УРСР та СРСР як організатора перших вітчизняних кафедр зоогієни, автора підручників і керівництв з гігієни сільськогосподарських тварин.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на використанні низки спеціальних історичних (історико-порівняльний, предметно-хронологічний, персоніфікації), загальнонаукових, джерело- і архівознавчих методів.

* Науковий керівник – доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН України М.В. Зубець

Результати дослідження. Професор А. К. Скороходько сформувався як талановитий педагог, організатор окремих профільних структур вищої аграрної школи у 20-х роках ХХ ст. Учений був першим деканом ветеринарного факультету Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту, а у 1924–1927 роках виконував обов'язки ректора цього закладу. Завдяки його зусиллям у грудні 1922 р. на базі інституту засновано першу в країні кафедру зоогієни.

Антон Каленикович підготував перший підручник з зоогієни для сільськогосподарських вищих навчальних закладів українською мовою, який був опублікований у 1930 р. Його високо оцінили вчені-фахівці та практики сільськогосподарського виробництва. Він витримав 3 перевидання, був перекладений та опублікований у Польщі, Чехословаччині, Болгарії та Китаї. Водночас учений підготував підручник для студентів ветеринарних і зоотехнічних технікумів «Основы общей гигиены сельскохозяйственных животных».

Розробивши методичні основи викладання курсу зоогієни та ініціювавши створення перших профільних навчальних структур, учений власне став фундатором цієї галузі знань. У 1930 р. союзний уряд ухвалив постанову про введення до навчальних планів ветеринарних і зоотехнічних інститутів та факультетів самостійного курсу гієни сільськогосподарських тварин – це, на нашу думку, є однією з найбільших заслуг А. К. Скороходька.

Окрім викладацької роботи, вчений вважав обов'язковим елементом діяльності профільних навчальних структур проведення науково-дослідної роботи. За його керівництва кафедра зоогієни Київського зоотехнічно-ветеринарного інституту виконувала низку актуальних наукових досліджень, зокрема: 1) розроблення теплового балансу організму тварин, визначення оптимальних параметрів зовнішнього середовища, обрахування кормової вартості утримання тварин за незадовільних кліматичних і мікрокліматичних умов; 2) вивчення й узагальнення досвіду вирощування телят за низьких температур; 3) дослідження імунобіологічного стану організму телят, що вирощуються за низьких і оптимальних температур; 4) порівняння температурно-судинної реакції шкіри у телят за різних температурних умов утримання; 4) гістоморфологічну оцінку реактивності шкіри у поросят за холодного методу вирощування; 5) вивчення морфофізичної і функціональної зміни капілярів тварин як показник пристосування їх до температурного впливу; 6) визначення найефективнішого температурного режиму для високопродуктивних корів; 7) порівняння впливу бобового (конюшинового) сіна в раціоні молочних корів на якість і кількість молока; 8) дослідження легеневого і внутрішнього газообміну, функціонального стану ретикуло-ендотеліальної системи, а також зміни морфології крові у телят за вирощування їх за різних температурних умов та ін.

Плідна педагогічна діяльність вченого була перервана у 1929 р. після його звинувачення у належності до таємної організації «Спілка визволення України». У зв'язку з цим на початку 1930 р. А. К. Скороходька позбавили прав і вислали у м. Архангельськ. Його авторитет був настільки великим, а інтелект потрібним країні, що до нього не застосовували

найсуворіших обмежень [3, арк. 5]. Від самого початку заслання професор завідував відділом зоогієни Архангельського ветеринарно-бактеріологічного інституту.

У подальшому, через нестачу кваліфікованих викладачів, А. К. Скороходько з дозволу дирекції концтабору продовжив свою науково-педагогічну діяльність у м. Вологді. Упродовж 1932–1937 років очолював кафедру зоогієни Вологодського ветеринарного інституту. Крім цього, багато уваги приділяв організаційній і викладацькій роботі на курсах з перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів тваринництва. Популяризував здобутки у галузі зоогієни, завдяки лекціям та семінарам, організовуючи наукові конференції, консультації з питань тваринництва та ін.

Упродовж 1932–1944 років Антон Каленикович також очолював кафедру зоогієни і ветеринарії Вологодського сільськогосподарського інституту. Окрім викладацької роботи, організував підготовку навчально-методичних рекомендацій. У 1936 р. за його редакцією було опубліковане «Руководство для практических занятий по гигиене сельскохозяйственных животных». Разом зі співробітниками кафедри розробив низку наукових досліджень з: 1) вивчення впливу зовнішньої температури, зимового моціону на продуктивність корів; 2) порівняння дії вологості повітря на живу масу поросят; 3) розроблення основ гігієни телят; 4) визначення індивідуальної теплової зони корів; 5) з'ясування ефективності чистки шкіри у свиней і утримання свиней на сухій підстилці; 6) встановлення газоенергетичного та легеневого обміну, а також теплопродукції у високопродуктивних молочних корів; 7) зіставлення клінічних показників у корів з високою молочною продуктивністю; 8) попередження туберкульозу птиці у господарствах тощо [7].

Працюючи у Вологодському сільськогосподарському інституті понад 10 років, зарекомендував себе як неперевершений лектор, талановитий методист, що вміло організував навчальний процес, привчав студентів до самостійної роботи. Систематично надавав допомогу сільському господарству області, проводячи за дорученням обласного управління тваринництва дослідження стану галузі в різних районах; розробляв зоотехнічні і ветеринарні заходи з боротьби з бруцельозом великої рогатої худоби та ін. [7].

Упродовж 1939–1940 років професор А. К. Скороходько за сумісництвом також очолював кафедру зоогієни і основ ветеринарії у Харківському зоотехнічному інституті, де читав курс гігієни сільськогосподарських тварин. Продовжуючи розпочаті ним дослідження з гігієни вирощування сільськогосподарських тварин, обґрунтував, що для вирішення проблеми ветеринарно-санітарної безпеки, передусім, необхідні зміни в організації тваринництва, створення таких передумов відтворення, утримання й експлуатації худоби, які б гарантували вихід загартованих і резистентних тварин, забезпечували їм здоров'я навіть при несприятливому впливі зовнішнього середовища [9].

За ухвалою Всесоюзного комітету у справах вищої школи при Раді Народних комісарів СРСР від 30 червня 1944 р. А. К. Скороходька було

відновлено на посаді завідувача кафедрою зоогієни Київського ветеринарного інституту. Вчений очолював кафедру до кінця життя, демонструючи на своєму прикладі, як сприяти підвищенню якості викладання профільних дисциплін та підготовки спеціалістів тваринництва у системі вищої аграрної освіти.

У цей період професор був сповнений планів реорганізувати систему навчально-наукової роботи освітніх закладів і практичної підготовки студентів. Систематично виступав на авторитетних союзних форумах учених і освітян, обґрунтовуючи необхідність докорінних змін у ставленні офіційних державних органів до викладання зоогієни у вищих і середніх навчальних закладах [3, арк. 6].

Зокрема, у 1950 р. доповідаючи на ХХІХ пленумі ветеринарної секції Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна, зазначав, що тогочасні навчальні плани вивчення зоогієни потребують доопрацювання. Окреслив такі основні завдання поліпшення підготовки наукових кадрів у галузі зоогієни: 1) надання зоогієні значення спеціальної і профільючої дисципліни; 2) читання цієї дисципліни на старших курсах після оволодіння студентами фізіологією, патологічною фізіологією, годівлею, загальною мікробіологією; 3) збільшення ліміту годин на викладання зоогієни; 4) включення її до переліку предметів, за якими складаються державні іспити; 5) встановлення на кожній профільній кафедрі аспірантських місць [8].

Як свідчать архівні матеріали, учений ретельно готувався до кожної теми чи лекції, враховуючи принципові питання теорії і практики, сучасне бачення окремих питань. Завжди надавав ілюстративний матеріал у вигляді таблиць і діаграм. До кожної теми розробляв спеціальні методики, в яких викладалися принципи і техніка дослідження, послідовність роботи, виробничі висновки [2, арк. 3]. У цей час за його редакцією підготовлено підручник для навчання колгоспників-тваринників «Зоогієна» (1951), а також «Пособие к лабораторно-практическим занятиям по зоогієне» (1954), які посіли чільне місце у системі вищої аграрної освіти.

З іменем А. К. Скороходька також пов'язане становлення кафедри зоогієни Білоцерківського сільськогосподарського інституту, яку він очолював у 1946–1948 роках. За роки керівництва кафедрою вчений значно активізував науково-дослідну роботу, спрямовуючи її на вивчення впливу умов зовнішнього середовища на фізіологічний стан організму молодняка з метою забезпечення сприятливих умов утримання, які б відповідали нормальному розвитку і високій продуктивності тварин, а також дослідження негативного впливу зовнішнього середовища, пов'язаного зі зміною умов утримання, здатного викликати різні захворювання [1].

Висновки

Отже, професору А. К. Скороходьку належить вагомий внесок у становленні зоогієни як дисциплінарної науки на теренах УРСР та СРСР, який позначився на її введенні до навчальних планів ветеринарних і зоотехнічних інститутів, організації та здобутті статусу самостійних профіль-

них начальних структур, підготовці підручників та навчально-методичних рекомендацій, організації науково-дослідної роботи на базі зоогієнічних кафедр.

Список літератури

1. Білоцерківський сільськогосподарський інститут / ред. кол. Журбенко А. М., Коломієць М. Г., Крикунов М. С. та ін. – К.: Урожай, 1970. – 45 с.
2. Державний архів м. Києва (ДАК), ф. 1361, оп. 1, спр. 316, 21 арк.
3. ДАК, ф. 1361, оп. 3, спр. 77, 72 арк.
4. Захаренко М. О. Видатний вчений, педагог, громадський діяч – А. К. Скороходько / М. О. Захаренко, В. В. Красій // Науковий вісник НАУ. – 1998. – № 12. – С. 9–14.
5. Красій В. В. Великомученику з пантеону видатних українців / В. В. Красій // Освіта. – № 47/5064. – 11–22 жовтня. – С. 14–15.
6. Красій В. В. Досягнення наукової школи професора А. К. Скороходька у вивченні актуальних проблем зоогієни і підготовці спеціалістів вищої кваліфікації для тваринницької галузі за 75 років / В. В. Красій, М. О. Захаренко // Науковий вісник НАУ. – 1998. – № 12. – С. 15–25.
7. 50 лет работы Вологодского молочного института / Министерство сельского хозяйства РСФСР. Вологодский молочный институт. – Вологда, 1961. – 64 с.
8. Скороходько А. К. Зоогигиена как предмет преподавания в вузах и в системе подготовки массовых животноводческих кадров / А. К. Скороходько // Гигиена сельскохозяйственных животных: труды XXIX пленума ветеринарной секции академии / ВАСХНИЛ; под ред. К. И. Скрябина, В. А. Аликаева, А. М. Доброхотова. – М.: Сельхозгиз, 1950. – 22–32.
9. Чорний М. В. До 125-річчя кафедри гігієни тварин та ветеринарної санітарії / М. В. Чорний // Ветеринарна медицина України. – 2009. – № 9. – С. 15.

Освещены основные направления педагогической деятельности профессора А. К. Скороходько. Раскрыт его вклад в становление первых отечественных кафедр зоогигиены, подготовку учебно-методической литературы, организацию и проведение научно-исследовательской работы на базе профильных высших учебных заведений.

Зоогигиена, животноводство, высшее аграрное образование.

The basic directions of pedagogical activity of professor A. Skorokhod'ko are lighted up. His contribution to becoming of the first native departments of hygiene of farm animals, preparation of the methodical materials, organization and realization of research work on the base of type higher educational establishments is exposed.

Hygiene of farm animals, stock-raising, higher agrarian education.